

Työttömien Keskusjärjestön lausunto, HE 73/2023 vp

Työttömien Keskusjärjestö kiittää työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa lausuntopyynnöstänne,

Tässä lausuntopyynnössä otamme kantaa alla olevaan lakiesityskokonaisuuteen:

"Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia niin, että tähän kokonaisuuteen sisältyvät seuraavat linjaukset toteutetaan: niin kutsuttu lomakorvausten jaksotus palautetaan ja työttömyysturvan omavastuupäivät palautetaan viidestä seitsemään. Työttömiä kannustetaan kokopäivätyöhön poistamalla työttömyysturvan suojaosat ja uudistuksen vaikutuksia seurataan. Lisäksi työttömyysetuuksiin maksettavat lapsikorotukset poistetaan. Koska esitys vaikuttaa valtion ensi vuoden talousarvioon, se on annettava budjettilakien aikataulussa."

Suojaosan poistaminen heikentää osa-aikatyön tekemisen kannusteita ja siten mm. vaikeuttaa työmarkkinoilla tukea tarvitsevien työllistymistä

Esityksessä ehdotetaan, että "suojaosasta luovuttaisiin työttömyysetuuden sovittelussa. Muilta osin työttömyysetuuden sovittelua koskevat säännökset säilyisivät ennallaan. Tästä seuraisi, että sovittelussa huomioitaisiin 50 prosenttia etuusjakson aikana maksetusta palkasta tai sivutoimisen yritystoiminnan tulosta, ja että suojaosan mukaista vähennystä ei tehtäisi ennen sovittelua. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että työttömyyden alun omavastuuta koskeva ehto palautettaisiin vuotta 2018 edeltäneeksi seitsemän päivän työttömyyttä vastaavaksi ajaksi, ja että työttömyysetuuksiin maksettavat lapsikorotukset poistettaisiin."

Työttömien Keskusjärjestö pitää suojaosan poistamista heikennyksenä, koska tällä esityksellä heikennetään osa-aikatyön tekemisen kannusteita tilanteessa, jossa kaikille ei ole kokoajatöitä tarjolla ja osatyökykyisten mahdollisuudet työllistyä heikkenevät. Työttömien Keskusjärjestön mielestä kaikki lainmukainen työ mukaan lukien osa-aikatyö on periaatteessa lähtökohtaisesti hyvää. Etenkin nuorille osa-aikatyö voi olla hyvä mahdollisuus tutustua eri aloihin ja työnantajiin – osatyökykyiset eivät välttämättä pysty tekemään täyttä työviikkoa.

Työttömien Keskusjärjestön mielestä hallituksen tavoite siitä, että tehdään enemmän kokoajatöitä on myös tavoiteltava. Mutta suojaosan poistaminen ei ole riittävä takuu siitä, että tilalle syntyy kokoajainen työsuhte. Työttömyysturvan suojaosa ei ole luonut osa-aikatyötä, vaan se on mahdollistanut pienituloisille työttömille mahdollisuuden osallistua työntekoon.

Lausuntoesityksessä todetaan.

"Suojaosa parantaa kokonaan työttömien kannustimia ottaa vastaan osa-aikaista tai lyhytkestoista työtä. Työttömien kannustimet tehdä osa-aikaista työtä ovatkin yleisesti ottaen hyvät. Samaan aikaan suojaosat kuitenkin usein heikentävät osa-aikatyötä tekevien etuudensaajien kannustimia kasvattaa työtuntejaan ja varsinkin siirtyä kokoajaiseen työhön. Osa-aikatyötä tekevällä sovitellun työttömyysetuuden saajalla työntöön lisääminen ei välttämättä lisää henkilön tuloja lainkaan, ja suojaosa sekä sen korottaminen syventää tätä vaikutusta, jota on tarkemmin kuvattu esityksen osiossa 4.2.1.1. Selkeää tutkimustietoa siitä, missä määrin suojaosa todellisuudessa parantaa työllisyyttä niillä, joilla kannustimet suojaosan myötä paranevat, ja paljoko se heikentää työllisyyttä niillä, joilla kannustimet suojaosan vuoksi heikkenevät, ei ole."

Työttömien Keskusjärjestö on ehdottanut, että työttömyysturvan suojaosaa tulee nostaa 500 euroon. Meille on tullut palautetta, että n. 300 euron kk/suojaosa vaikeuttaa lisätyötuntien ottamista. Enemmänkin osa mielellään tekisi, ja töitäkin olisi osalle tarjolla.

Kysymys ei ole pelkästään siitä, kuinka osa-aikatyö korvaa kokoaikatyötä vaan myös siitä, kuinka paljon osa-aikatyön tukeminen tuo uutta työvoimaa työmarkkinoille. On niitä ihmisiä, jotka kykenevät vain osa-aikatyöhön. Työttömyysturvan suojaosa on tukenut heidän mahdollisuuksiaan työntekoon ja olla mukana yhteiskunnassa. Näiden ihmisten joukkoon kuuluu mm. työ- ja toimintakyvynsä kanssa haasteita kokevat tai sitten syrjäseuduilla asuvat ihmiset, joille kokoaikatyötä ei ole tarjolla. Osa-aikatyö tukee kuntoutumista. Työtulot keräävät eläkettä.

Joka kuukausi kaikki työnhakijat on veloitettu osoittamaan hakevansa töitä. Eli työn tarjonnasta hallituksen ei tarvitse olla niin huolissaan. Enemmänkin kysymys on kohtaanto-ongelmista, joita ratkaistaan eri keinoin.

Lapsikorotusten poistaminen

Työttömien Keskusjärjestö pitää lapsikorotusten poistamista erittäin vastuuttomana leikkauksena. Hallituksen esityksessä ehdotetaan lapsikorotusten poistamista, ja se perustellaan esityksessä mm näin:

"Työttömyysetuuksiin eli työmarkkinatukeen, peruspäivärahaan ja ansiopäivärahaan maksetaan lapsikorotusta, jonka määrä vuonna 2023 on yhden lapsen perheessä 7,01 euroa päivässä (noin 150 euroa kuukaudessa), kahden lapsen perheessä 10,29 euroa päivässä (221 euroa kuukaudessa) ja vähintään kolmen lapsen perheessä 13,26 euroa päivässä (285 euroa kuukaudessa). Vuonna 2023 voimassa on kuitenkin väliaikainen lapsikorotuksen korotus. Ilman väliaikaista korotusta lapsikorotus olisi yhdestä lapsesta 5,84 euroa päivässä (noin 125 euroa kuukaudessa), kahdesta lapsesta 8,57 euroa päivässä ja kolmesta tai useammasta lapsesta 11,05 euroa päivässä. Lapsikorotus maksetaan paitsi työttömyyden perusteella maksettaviin etuuksiin myös työllistymistä edistävän palvelun ajalta maksettaviin etuuksiin, ja lapsikorotus sisältyy lisäksi alueellisen liikkumisen edistämiseksi maksettavaan liikkuvuusavustukseen." Lapsikorotus nostaa työttömyysetuuden tasoa suhteessa muihin sosiaaliturvaetuuksiin ja voi siksi ohjata henkilöä hänen tilanteeseensa nähden väärälle etuudelle (esimerkiksi vähimmäismääräinen sairauspäiväraha ja työmarkkinatuki). Koska lapsikorotus nostaa työttömyysetuuksien määrää, se myös heikentää työnteon kannustimia. Kuten alla osiossa 2.8 kuvataan, vuoden 2024 loppuun saakka lapsikorotusjärjestelmä myös nostaa kuntien rahoitusvastuuta."

Lapsikorotusta arvioidaan tässä yhteydessä vain työnteon oletettujen kannustimien näkökulmasta. Työttömien Keskusjärjestön mielestä erityisesti lasten kohdalla on äärimmäiseen tärkeää arvioida pitkäkestoisia yhteiskunnallisia vaikutuksia. Lakiesitys on tässä mielessä käsittämätön ja vähintäänkin tätä asiaa täytyy perusteellisesti arvioida Perustuslakivaliokunnassa.

Suomi on saanut jo Euroopan Neuvostolta kolme oikeudellista ratkaisua, joissa on todettu suomalaisen perusturvan tason olevan riittämätöntä. Myöskin THL:n tuoreimmassa tutkimuksessa on todettu, että esimerkiksi toimeentulotuen perusosa (sekä työmarkkinatuen ja asumistuen kokonaisuudet), eivät turvaa inhimillisen elämän edellytyksiä. Työttömien Keskusjärjestö ihmettelee, miten tämän todistustaakan alla ylipäättään voidaan keskustella lapsiperheiden elämän heikentämisestä. Olisiko myös syytä pohtia näitä etuuksien heikentämisistä Yhdistyneiden Kansakuntien Lapsen oikeuksien kansainvälisen sopimuksen näkökulmasta? Suomi on sitoutunut mm. näihin yleisiin periaatteisiin:

"Lapsen oikeuksien sopimuksessa on neljä yleisperiaatetta: syrjimättömyys (artikla 2), lapsen edun huomioiminen päätöksenteossa

(artikla 3), oikeus elämään ja kehittymiseen (artikla 6) sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen kaikissa häntä koskevissa asioissa (artikla 12). Näiden neljän yleisperiaatteen valossa tarkastellaan kaikkea lapseen liittyvää." <https://www.ykliitto.fi/julkaisut/ykn-lapsen-oikeuksien-yleissopimus-ja-sopimuksen-valinnaiset-poytakirjat>

Suomi on mm. lapsikorotuksella pyrkinyt turvaamaan yhdenvertaisempaa mahdollisuutta työttömien perheiden lapsille rakentaa elämää Suomessa. Tämä ei ole missään nimessä pelkästään lyhytnäköinen taloudellinen "kannustinkysymys." Tutkimustietoa Suomen lamaolosuhteiden haitallisista vaikutuksista on paljon (mm. Syntymäkohortti -87, 90-luvun lamalapsuuden laaja seurantatutkimus). Työttömyys, yritysten konkurssit ja sosiaaliturvan heikennykset aiheuttivat myös nuorissa periytyvää työttömyyttä, lisääntyviä päihde- ja rikosvaikutuksia, sekä pitkäaikaisista mielenterveyden ongelmista. [Paananen, Ristikari, Merikukka, Rämö, Gissler 2012](#)

Mikäli hallitus haluaa mahdollistaa työttömien perheiden vanhempien työllistyminen, tähän ongelmaan täytyy tarttua ihan eri kulmasta – esimerkiksi työtakuulla sekä panostamalla perhepalveluihin ja koulutukseen.

Työttömien Keskusjärjestö kiinnittää myös huomion siihen, että esimerkiksi vaikutusarvioinneissa, joihin tässäkin lakiesityksessä nojataan, todetaan että arviot ovat epävarmoja ja taipuvaisia oletamaan, että tuensaajat hakevat kaikki heille oikeutetut tuet. Suomessa ei käytännössä näin tapahdu ja etenkin toimeentulotuen osalta on sen käytössä merkittävästi hajontaa. Alla lainaus yhteisvaikutusarviosta, mihin myös tämä lakiesitys nojaa:

"Etenkin toimeentulotuen mallintaminen on SISU-mikrosimulaatiomallissa epätarkkaa, mikä tekee sosiaaliturvan muutosten kohdentumisen arvioinnista jossain määrin vaikeampaa. Epätarkkuuteen vaikuttavat useat seikat, esimerkiksi tulojen käsittely vuosikeskiarvoina sekä perustoimeentulotuen saantiin vaikuttavien tekijöiden, esimerkiksi käteisvarojen, puuttuminen aineistosta. Lisäksi mallissa oletetaan, että kaikki toimeentulotukeen mallilaskennan perusteella oikeutetut sitä myös hakevat ja saavat. Todellisuudessa osa toimeentulotukeen oikeutetuista ei tukea hae. Yleisesti ottaen malli yliarvioi muutosten myötä tapahtuvan toimeentulotuen saannin kasvun. Tämän vuoksi muutoksia on osin arvioitu myös ilman mallin laskennallista perustoimeentulotukea 1. Näitä tuloksia on esitetty liitteen 2 kuvioissa. Esitetyt muutokset voivat vaikuttaa myös ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen käyttöön. Näitä vaikutuksia ei ole arvioitu."

SOSTE on arvioinut, että nykytilanteessa 47 000 uutta ihmistä joutuvat Hallitusohjelmassa kirjautuneista leikkauksista johtuen tilanteeseen, missä ovat oikeutettuja byrokraattiseen toimeentulotukeen, millä on selkeitä työllistymistä heikentäviä kannusteita.

Työssäoloehdon euroistaminen eriarvoistaa ja työssäoloehdon kiristäminen heikentää työttömien turvaa ja työllistymismahdollisuuksia

Hallituksen esityksessä ehdotetaan työssäoloehdon kiristämistä 12 kuukauteen ja sen euroistamista: *"Ehdotetun työttömyysturvalain 5 luvun 3 §:n mukaan palkansaajan työssäoloehto täyttyisi, kun henkilö on 28 kuukauden tarkastelujakson aikana kerryttänyt yhteensä vähintään 12 työssäoloehtokuukautta. Lain 5 luvun 4 §:ssä määriteltäisiin työssäoloehtokuukausi. Työssäoloehtokuukaudella tarkoitettaisiin kalenterikuukautta, jona maksettu vakuutuksenalainen työhön perustuva vakiintunut tulo ennen ennakonpidätystä olisi vähintään 930 euroa kuukaudessa vuoden 2023 tasossa. Lisäksi työttömyyspäivärahan edellytyksenä oleva työssäoloehto voisi kertyä myös puolikkaina työssäoloehtokuukausina. Tällöin työssäoloehtokuukaudeksi luettaisiin myös sellaiset kaksi erillistä kalenterikuukautta, joiden aikana henkilölle on maksettu kumpanakin vakuutuksenalaista vakiintunutta*

Työttömien Keskusjärjestö ry

Rahakamarinportti 3 A, 3. krs, 00240 Helsinki. Puh. 040 547 7090 • Y-tunnus 1003909-9

www.tyottomat.fi • etunimi.sukunimi@tyottomat.fi tai toimisto@tyottomat.fi

palkkaa vähintään 465 euroa, mutta vähemmän kuin 930 euroa. Tuloja voitaisiin myös kohdentaa poikkeuksellisesti muutoin kuin maksuperusteisesti. Poikkeuksista työssäoloehdon kertymiseen säädettäisiin 5 luvun 4 b §:ssä."

Työttömien Keskusjärjestö pitää työssäoloehdon heikentämistä vastuuttomana. Työttömyysturvan tehtävä on ylläpitää työttömien toimeentuloa työttömyyden aikana. Vain perusturvan (työmarkkinatuen, asumistuen ja toimeentulotuen) varassa olevien pitkäaikaistyöttömien tilanteessa ansiosidonnaisen työttömyysturvan heikentyminen näkyy käytännössä. Työttömyys vaikeuttaa elämistä inhimillisissä olosuhteissa – ja mm. siten heikentää näiden ihmisten työ- ja toimintakykyä.

Pitkäaikaistyöttömyys ja heikko toimeentulo johtavat yleisesti siihen, että ihminen menettää sosiaalisen verkoston, työterveyden sekä hallinnan omasta taloudesta. Pitkittyessään vaarana on hänen ammattitaitonsa rapautuminen. Ansiosidonnainen työttömyysturva tukee ihmisten mahdollisuuksia toimia täysivaltaisena kansalaisena ja ylläpitää osaamistaan. Hallitusohjelmassa esitetään myös, että kassat voisivat järjestää koulutusta, mutta yhä harvemmalla työttömälle jäisi jatkossa tämä oikeus.

Alueilla, joilla on voimakasta kausityöttömyyttä, ansiosidonnainen työttömyysturva ylläpitää työvoimareserviä alueella.

Työmarkkinatuki, johon yhä suurempi osa työttömistä olisi jatkossa vain oikeutettu, ei alun perin ollut tarkoitus korvata ansiosidonnaista työttömyysturvaa. 90-laman seurauksena se perustettiin, kun ansiosidonnainen työttömyysturva ei kestänyt riittävän pitkään ja maassa oli syvä ja pitkäkestoinen rakenteellinen työttömyys.

Esityksessä ehdotetun työttömyysturvan euroistaminen ei ole yhdenvertaista eri ammattialojen suhteen. Korkeammin palkatuissa ammateissa ansiosidonnaisen oikeus kertyy vähemmillä työtunneilla. Nykyisessä järjestelmässä työssäoloehtoon katsotaan riittäväksi, että on ollut työsuhteisessa työssä vähintään 18 tuntia ma-su välisenä aikana, 26 viikkoa edeltävän 28 kuukauden aikana.

Palkkatukityön alasajo

Hallitusohjelmassa hallitus on myös esittämässä, että palkkatuettu työ ei kerrytä ansiosidonnaista työttömyysturvaa. Työttömien Keskusjärjestö pitää tätä esitystä erittäin huonona, koska se vähentää pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten kannustimia hakeutua palkkatukityöhön.

Palkkatukityö on samaa työtä, kuin muu työ ja usein palkkatukityöllä tuetaan erityisesti niiden ihmisten tilannetta, jotka ovat muutenkin yhteiskunnassa haastavamassa tilanteessa. Esimerkiksi yhdistykset tukevat työttömiä, eläkeläisiä, vammaisia jne. Palkkatukityötä hyödynnetään myös yrityksissä, ja ehtojen heikentäminen luo yrityksiin eri kerroksen työvoimaa. Samat työehdot tulee koskea kaikkia. Sillä ei tule olla merkitystä, miten työpaikat rahoitetaan.

Työttömyys ei ole lomaa.

Hallituksen esityksessä *"ehdotetaan, että yli kaksi viikkoa kestävästä koko-aikatyöstä päättyessä tai sen päättymiseen liittyen maksettavan lomakorvauksen jakso palautettaisiin osaksi työttömyysturvajärjestelmää. Tämä tarkoittaa sitä, että työsuhteen päättyessä tai siihen liittyen maksettu lomakorvaus estäisi työttömyysetuuden maksamisen ajalta, jolle lomakorvaus jaksotettaisiin eli jaettaisiin lomakorvauksen perusteena olleen työsuhteen palkan perusteella."*

Tämä säästötoimi on härski leikkaus, koska se kohdistuu suoraan ansaittuun palkkaan. Työttömyys ei ole lomaa. Työttömyysaikana on paljon erilaisia velvollisuuksia. Miksi sitten loman pitämiseen liittyvät lomakorvaukset täytyy polttaa työttömyyteen? Pitäisikö lomakorvaukset nimetä uudelleen työttömyystakuurahaksi?

Työttömien Keskusjärjestön puolesta,

Jukka Haapakoski
Työttömien Keskusjärjestö
Rahakamarinportti 3 A, 3. krs
00240 Helsinki
jukka.haapakoski@tyottomat.fi
Y-tunnus: 1003909-9
+358 50 577 2580

Lähteitä:

Euroopan neuvoston ratkaisu Suomen sosiaaliturvan tasosta.

<https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/sosiaalisten-oikeuksien-komitealta-ratkaisu-suomen-sosiaaliturvan-tasosta>

HS: ” Lähes 900 000 suomalaista köyhyys- tai syrjäytymisriskissä

Sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos että Euroopan neuvoston komitea ovat todenneet, että Suomen perusturva on osin riittämätön.” <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009476805.html>

Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 -tutkimusaineiston valossa

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102984/THL_RAPO52_2012_web.pdf

YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus ja sopimuksen valinnaiset pöytäkirjat, www.ykliitto.fi